

Nevelési célok és feladatok megoldásának lehetőségei a tanítási órákon

A XII. pártkongresszuson a televízió nyilvánossága előtt a ma tevékenykedő pedagógusok nevében hangzott el, hogy a nevelésközpontú iskola létrehozására törekszünk.

Gyakorló pedagógusok és jelöltek nem ritkán használják ma ezt a kifejezést. Okkal, hiszen társadalmunk olyan fejlettségi fokot ért el, hogy a nevelésközpontú iskola megvalósítását célul tűzheti ki.

Pedagógusokkal folytatott beszélgetések arra utalnak, hogy ez a kifejezés nem azonos tartalmat jelent mindenki számára. Az elmélet gyakorlattá tételének pedig egyik sarkköve az, hogy a tartalom azonos legyen mindenki számára.

A tartalmi azonosság hiánya feltehetőleg a nevelés-oktatás viszonyának más-más értelmezéséből következik. Sokan a nevelés-oktatás viszonyát alá-fölé rendeltségi viszonyban keresik. Itt az oktatás kapja az alárendelt szerepet. Természetesen ennek szükségszerű velejárója a nevelés fogalom terjedelmének leszűkítése, amely kissé talán sarkítva magatartásformálást, viselkedési szint elérését jelenti. Az oktatást alárendelt viszonyban megközelítő szemlélet azt eredményezi, hogy nem tulajdonítanak kellő jelentőséget az iskolai ismeretszerzésnek, az ismeretek tudatosításának, rögzítésének, megszilárdításának.

A szakirodalom sokszor foglalkozik a fogalmak tartalmi tisztázásával és helyes viszonyuk feltárással. [1] E helyen talán mégis az látszik indokoltnak, hogy a két fogalom viszonyának megállapításánál induljunk ki a társadalmi elvárásokból, az adott társadalmi forma nevelési céljából. Egy társadalmi forma nevelési célja a nevelő és nevelési tényezők kedvező összehatásában valósul meg. A nevelési tényezők egyike maga az iskola. Az általános iskola nevelési célját a szocialista társadalom nevelési céljából bontja le. E cél elérése érdekében a tantervkészítők olyan tananyagokat választanak ki, amelyek alkalmasak az általános iskola nevelési céljainak megvalósítására.

Tehát ha a kiválasztott tananyag a nevelési cél elérése érdekében kerül be a tantervbe, akkor ebből következik, hogy a tananyag optimális elsajátításával, az elsajátított ismeretek tudatos felhasználásával biztosítható egy bizonyos neveltségi szint elérése. Így az oktatás természetesen nem alárendeltje a nevelésnek, hanem nélkülözhetetlen hatásos eszköze a szó helyes értelmében. Az oktatás így alkalmas a világnézet kialakítására, a magatartás formálására, a gondolkodás fejlesztésére, ill. a szocialista nevelés céljában megfogalmazott tulajdonságjegyek erősítésére. E két fogalom nem véletlenül kapcsolódott össze a nevelés története során „oktatás-nevelés” – jelenleg „nevelés-oktatás”, hiszen a nevelés gyakorlata igazolja, hogy egységet alkotnak a gyermeki személyiséget fejlesztő folyamatban. A nevelés-oktatás viszonya, egy egymást feltételező dialektikus kölcsönhatásban értelmezhető. Valójában egy adott pedagógiai szituációban domináns lehet egyik vagy másik, de a nevelési folyamat sikeres végrehajtásának a nevelés-oktatás dialektikus egysége az alapfeltétele. A neveléshez eszközjellegénél fogva szorosan kapcsolódik az oktatás, ebből következik, hogy a nevelőmunka egyik leghatékonyabb színtere az iskola és azon belül is a tanítási óra.

Természetesen a nevelés több szintéren realizálódik:

– az iskolán belül:

- a tanítási órán;
- a tanítási órán kívüli tevékenységekben;

– az iskolán kívül:

- családi környezetben;
- társas kapcsolatokban;
- kulturális intézményekben;
- tömegkommunikáció révén;
- a tanuló szabadidős tevékenységében stb.

A pedagógusoknak alapvető feladatuk a tanítási óráikat úgy megtervezni és vezetni, hogy azok a nevelés hatékony színterévé váljanak, ha a pedagógus a legeredményesebben használja fel a tananyagot a nevelési célok és feladatok megvalósítására.

Milyen nevelési feladatokat oldanak meg a pedagógusok a tanítási órákon?

A nevelési feladatok első csoportjába a *tervezett nevelési feladatok* tartoznak. Megvalósításukra a tanító tudatosan felkészül, megtervezi a végrehajtás módját. Természetesen a tervezett nevelési feladatok szorosan összefüggnek a tananyaggal, hiszen megvalósításuk az ismeretszerzés és alkalmazás folyamatában történik. A nevelési feladatokat hosszú időn keresztül a pedagógusok csak tanítási órákra tervezték, s így gyakran előfordult, hogy a fától nem láttuk az erdőt, hisz a tananyaggal együtt a nevelési célok és feladatok olyan apró mozaikokra bomlottak, hogy nevelőhatásuk megkérdőjelezhetővé vált.

Célszerűbb a nevelési feladatokat témánként megtervezni. A tématervezés pedagógiai előnyeiről olvashattunk a Tanító 1980/8. számában, Kiss Gyula tollából. [2]

A tématervezés a rendszerben látást segíti nagymértékben. Az általános iskola cél- és feladatrendszerét a tantervkészítők tantárgyakra bontották. A tantárgyi célokat és feladatokat a gyakorló pedagógusoknak kell tervező munkájukban témákra bontani. Egy adott téma tartalmi vizsgálatának első lépése az, hogy a tantervi cél- és feladatrendszerben milyen szerepet kap, milyen nevelési feladatok megvalósítására történt a kiválasztása. Természetesen a nevelési feladatok megfogalmazása kölcsönhatásban van az oktatási és képzési feladatok konkrét tartalmával és a gyermekközösség neveltségi állapotával.

A fent leírtak megerősítésére vizsgáljunk meg egy konkrét témát. Környezetismeret, 2. osztály: Újra az iskolában. Az irányító tanmenetben a tananyag feldolgozását 7 órán javasolják.

1. óra:

Ismerkedés. Újra az iskolában.

2–4. óra:

Sokféle iskola van. Az épületek és rendeltetésük. A megfigyelés körének kiszélesítése. Tájékozódás a különböző települési viszonyok között működő iskolákról. Megfigyelés adott szempontok szerint a valóság és képek alapján. A gyermekek véleményének megbeszélése a kedvező és kedvezőtlen körülményekről; változtatási javaslatok mérlegelése.

A megfigyelés a vita szempontjai; az épület és a külső tér leírása... az építéshez felhasznált anyagok; a helyiségek jellemzői; egészségügyi szempontok; esztétikai szempontok.

3. óra:

A társas kapcsolatok kölcsönössége és elmélyítése az iskolában. Az együtt tanulás, az együttes játék alkalmával felmerült (vagy helyzetteremtéssel előidézett) magatartási problémák megbeszélése. Cselekedetekből, olvasmányokból felismert személyiségek, tulajdonságok összehasonlítása. Vélemények és ítéletalkotásra készítés.

6. óra: A jó, pajtási kapcsolatokat szolgáló tényezők.

7. óra: Tanulás régen és ma.

Ez a tantervi téma alkalmas arra, hogy:

- a változások észrevételezésével dialektikus gondolkodásra neveljünk;
- településeink szociálisan fejlettebb életének bemutatásával hazafiságra neveljünk;
- a társas kapcsolatok erősítésével humanizmusra, kulturált viselkedésre neveljünk;
- az iskola épületének és berendezési tárgyainak óvásával a köztulajdon megvédésére neveljünk;
- a téma feldolgozása során sok lehetőség kínálkozik az esztétikai igényesség kialakítására.

Az itt felsorakoztatott feladatok nevelési feladatok, amelyeket a témakör 7 tanítási óráján valósítunk meg. Kétséggkívül, az egyes tanítási órán a felsoroltak közül domináns lehet valamelyik, pl. az 5-6. órán a humanizmusra nevelés – ezek kerülnek megtervezésre még konkrétabb formában az óravázlatokban. (Később az óraleírásnál látni fogjuk.)

Ezek a nevelési feladatok részei a tantárgyi célkitűzéseknek, amelyeket, mint azt már korábban említettük, az általános iskola cél- és feladatrendszeréből bontottuk le.

A tanítási órákon megoldásra váró nevelési feladatok első csoportjában a tervezett nevelési feladatokat soroltuk. E feladatok tervezése eredményesebb, ha tantárgyi témánként történik. A gyakorlat azt mutatja, hogy az irányító tanmenetek tématervekké való feldolgozása eredményesebb lehet, ha az munkaközösségekben, kollektív munka eredményeként jön létre.

A nevelési feladatok témánkénti megtervezése ma már nélkülözhetetlen lépése a felkészülési folyamatnak, mert csak ez a mód biztosíthatja a rendszerben látást és csak ezen az úton kerülhető el a sematikus nevelési feladatok eredménytelen produktálása.

A tanítási órákon megoldásra váró nevelési feladatok másik nagy csoportja a *folyamatos megvalósítást igénylő feladatok*.

A tanítási óra, mint szervezeti forma, önmagában alkalmas arra, hogy a nevelési szint elérését pozitívan befolyásolja.

A tanító és tanuló – a fejlettebb és a fejlődő – kapcsolat, ugyancsak segítő tényező a gyermeki személyiség fejlesztésében.

A tanórán együtt tevékenykedő gyermekcsoport, illetve osztályközösség determinálójává válik a nevelési szint alakulásának.

Nézzünk néhány példát. A tanóra, mint szervezeti forma egy bizonyos magatartást követel a tanítótól és a tanulótól egyaránt. E viselkedés tartalmazza a szocialista magatartás elemeit. A magatartás formálásának számtalan megnyilvánulását ismerjük a tanítási órákról. Pl.: dicséret, biztatások, fegyelmezések, áttételek stb.

Az egészséges életmódra nevelés gyakori példáival találkozunk az órákon: helyes testtartás munkavégzés közben, szem- és írólaptávolság, pihentető testmozgások stb. Esztétikai igényességet alakít ki a tanító a tanulók munkáinak irányításával, a szép észrevételezésével.

A tanító-tanuló tanórai együttes tevékenységében rendkívül jelentős a tanító példamutató szerepe.

Az osztályközösség tagjai egymásra fejlesztő hatást gyakorolnak: felelősségvállalás, segítségadás, egymásért és a közösségért történő munkálkodás stb.

A tanórai munka folyamatában megoldott nevelési feladatokat vég nélkül lehetne sorolni. Ezek a fejlesztő hatások direkt vagy indirekt úton jutnak el a tanulókhöz.

Egy-egy tanítási óra egy nevelési terület, intenzívebb fejlesztésére kínálhat nagyobb lehetőséget, de a nevelési folyamatban e területek szintézist alkotnak.

A nevelési feladatoknak ezt a második csoportját a tanítási órák láncolatában folyamatosan oldja meg a tanító.

Itt kell szólnunk a nevelési feladatok harmadik csoportjáról, azokról, amelyek a *spontán adódó nevelési szituációkban* nyernek megoldást.

A tantervben meghatározott nevelési feladatok megoldására készül fel a tanító. A folyamatos, előtérben álló nevelési feladatok felismerésére is készül, amikor a pedagógiai műveltségét megszerzi, ill. amikor az adott tanévre, az adott tárgy oktatására készül fel. A tanítási órákon azonban gyakran alakulnak ki olyan pedagógiai szituációk, amelyek váratlanul érik a tanítót és azonnali megoldást igényelnek.

Elemezzünk néhány szituációt!

Kisiskolás játszik az órán valamilyen tárggyal vagy taneszközzel. Elég gyakran előfordul eset, amit a tanítók áttereléssel oldanak meg. Hasonló megoldást nyernek azok a szituációk, amikor a gyerekek egy szóhoz vagy mondathoz asszociálnak a tananyaghoz nem kapcsolódó dolgokat.

Gyakorlott pedagógusok bizonyos típusú reakciókat alakítanak ki az effajta helyzetek feloldására. Jelentős ilyenkor a pedagógiai kulturáltság, különösen az erkölcsi konfliktusos esetekben. Pl. egy gyermek nem mond igazat. Adott helyzetben árulkodik, önző vagy irigy.

Ezek a spontán adódó pedagógiai szituációk váratlanul érik a tanítót, és azonnali megoldást igényelnek. A megoldás kulcsa a pedagógus gyors helyzetmegoldó képessége, a pedagógiai ismeretek váratlan helyzetben történő alkotó felhasználása. Természetesen az ilyen szituációk feloldása akkor sikeres, ha a tanító ismeri a gyermeki pszichikumot, tudatosan nevel és a gyakorlata mellett rátermett a pályára.

A tanítási órákon megoldásra váró nevelési feladatok három nagy csoportjáról szóltunk:

- a tantervi anyag megvalósításával *tervezett*,
- a tanórák láncolatában *folyamatos* megvalósítást igénylő,
- és a *spontán* pedagógiai szituációkból származó nevelési feladatokról.

Egy tanítási óra néhány momentumának kiemelésével és részbeni elemzésével szeretnénk bemutatni, hogy a tananyag a nevelési célok és feladatok megvalósításának nélkülözhetetlen és hatékony eszköze. Ezzel egyidejűleg érzékeltetni kívánjuk a nevelés-oktatás-képzés egymást feltételező dialektikus egységét. Bemutatjuk, hogy a nevelési feladatok három csoportja hogyan realizálódik egy tanítási órán.

2. osztály:

Környezetismeret.

Téma:

Újra az iskolában.

Tananyag:

A jó pajtási kapcsolatot szolgáló tényezők. Lehetőségek a kapcsolatteremtésre (ezen belül pozitív személyi tulajdonságok megszilárdítása).

FELADAT:

Nevelési: Humánus magatartás, a pozitív tulajdonságokkal jó emberi kapcsolatok kialakítása. Az osztály peremhelyzetű tanulóinak bevonása a munkába.

A kommunikáció és metakommunikáció fejlesztése.

Oktatási: Az iskolai életben előforduló emberi kapcsolatok, gyakorlása különböző módszerekkel.

Képzési: Szókincsfejlesztés. Beszéd, emlékező és megfigyelő készség alakítása. Kreativitás fejlesztése.

Óratípus:

Alkalmazó, gyakorló.

A feldolgozásra kerülő tananyag a témakör 6. órája. Az előző órán a jó emberi kapcsolatokat segítő pozitív jegyek kiemelésére és rögzítésére törekedett a tanító. Szociometriai felmérést készített, hogy az osztályban a társas kapcsolatok jelenlegi hálózata és tartalmát megismerje. Név szerint tudja, kiks a peremgyerekek, és a tanítási óra tevékenységsorát úgy terveze, hogy ezek a nem választott gyerekek tanúbizonyosságát tegyék annak, hogy rendelkeznek jó emberi tulajdonságokkal és együtt tudnak dolgozni társaikkal.

T: Az elmúlt tanítási órán a barátságról beszéltünk, felírtatok egy papírra, ki kit választana az osztályból barátjának. Találtam olyan gyerekeket, akiket több osztálytársa választott barátjául. Nagyon kíváncsi lettem, vajon miért választották őket.

t: Mert szeretjük őket.

t: Azért, mert velük legjobb játszani.

t: Ha valakinek nincs játéka, a barátja jó szívé, odaadja neki, így alakítja ki a barátságot.

t: Barátság miatt.

t: Mert jókat talál ki.

T: Jó ötletei vannak.

t: Jó fiú és kedves.

t: Mert megértő.

t: Azért, mert jól tud futni.

t: Péter is lassan fut, mégis választják.

t: Igen, de ő vezér, mert másodszor járja a másodikat.

T: Ők kint voltak Franciaországban és később jár iskolába.

t: Azt hiszi, hogy ő az úr, és én nem szeretem.

T: Miért mondd ezt?

t: Mert engem nem választ sohasem, és én nem szeretem őt.

T: Miért nem választ téged?

t: Mert én nem azt akarom játszani, amit ő.

T: Úgy gondolom, hogy szüneti játékoknál kezdeményezhet Péteren kívül valaki más is játékot.

t: Persze, hogy kezdhet. Vezethet más is, nemcsak Péter, hiszen ő is rossz néha.

T: Előfordul bizony, hogy rendetlenebb, mint ahogy elvárom tőle. Mi a véleményed Péter?

t: Hát néha rendetlenkedem, de más is, Jancsi is.

T: Igaz! De ha megbeszéljük a hibáinkat, akkor könnyebb kijavítani. Nem?

t: Igen... Igen...

T: Esetleg játékaik során engedj szóhoz jutni más is. Így lenne helyes és igazságos.

t: Igen, hogy engem is meghallgatsz.

t: Jó.

Az órának az első részében, ahol a tanulók őszintén nyilatkoztak, konfliktus alakult ki.

A tanító ezt a spontán nevelési szituációt vállalta (teret hagyva a megnyilatkozásoknak) és fel is oldotta azzal, hogy a hibákat könnyebb kijavítani, ha megbeszéljük.

T: Gyerekek! Van egy javaslatom! Játsszák el a bábuk a jó barátságot! Segítsünk nekik! Kezdem én.

Kiválasztottam négy tanulót, a nevüket felírom a táblára, Zsolt, Tamás, Erika, Marika.

Megkérem őket, szervezzenek csoportot a közös munkához!

A tanító a szociometriai felmérés alapján a peremhelyzetű gyerekek nevét írta fel a táblára. Úgy tervezte meg a lejátszásra váró szituációkat, hogy ezeknek a gyerekeknek lehetőségük legyen pozitív tulajdonságjegyüket felhasználva jó cselekedetet végrehajtani.

T: Erika, hívjon 3 gyereket, akivel együtt szeretne dolgozni.

t: Éva, Gabi, Zsuzsi.

T: Válasszatok csoportvezetőt! Válasszatok bábokat!

Kint játszotok a játszótéren. Zsuzsi nagyon szomorú, nem is szeret játszani, mert nem tudja megcsinálni a házi feladatát...

Alkossátok meg a történetet, s majd megnézzük, hogyan sikerül lejátszani.

T: Zsolt hív 3 gyereket!

t: Kati, Péter, Zoli.

T: Csoportvezetőt és bábokat válasszatok!

Uzsonnaszünet van. Az éhes gyerekek gyorsan előveszik uzsonnájukat. Péter döbbenet látja, hogy nincs az uzsonnája a táskában, otthon feledte...

- T: Tamás, szervezz csoportot...
- Szünetben az iskola udvarán játszanak a gyerekek. Sanyi szomorúan áll a kerítés mellett...
- T: Marika alakít csoportot.
- Négy kislány együtt játszott. Valamin összevesztek, majd kibékültek. Vajon hogy történt ez?
- T: Amíg a csoportok megalkotják a jeleneteket, a többiek a borítékban levő szóártyákat csoportosítják. Pozitív és negatív tulajdonságok. A későbbiekben szükségünk lesz rá.
- A szituációkat a tanító úgy tervezte, hogy azok alkalmasak legyenek a tananyagban megjelölt fogalmak kiemelésére, megszilárdítására. A szóártyákon is szerepelnek ezek a fogalmak, jó segítséget adhatnak majd az elemzéshez.
- T: Folytatjuk a munkánkat. Az első csoport menjen a paraván mögé, és játsszák el a jelenetet!
- t: Gyertek, játszunk fogót!
- t: Jó. Te vagy a fogó!
- t: Fuss! Fuss, mert utólérnek!
- t: Zsuzsi gyere játszani! Kati a fogó!
- t: Jé, ott jön Zsuzsi!
- Zs: Mennék, de, de...
- t: Mi a baj Zsuzsika?
- Zs: Nem tudom megcsinálni a házi feladatot.
- t: Melyiket? A matematikát?
- Zs: Igen.
- t: Ne búsulj, majd én segítek. Utána még játszhatunk!
- t: Mi segítünk neked Zsuzsi. hisz mi ott voltunk, amikor a tanító néni elmagyarázta.
- t: Gyertek, menjünk Zsuzsiékhoz, és együtt megcsináljuk a házi feladatot.
- T: Milyen gyerekeket mutatott be ez a jelenet?
- t: Jó barátokat.
- T: Honnan tudjuk, hogy ők jó barátok voltak?
- t: Mert segítettek Zsuzsinak a matematika feladat megoldásában.
- T: Miről ismered fel, ki a jó barát?
- t: A segítségről. Pedig előbb játszani kezdtek, és még ezt is abbahagyták.
- T: Milyen tulajdonságot mutattunk be?
- t: ... megértés, segít, ha bajban vagyunk.
- t: ... együtt érez velem.
- t: ... önzetlen.
- T: Egyszóval nevezzük meg ezt a tulajdonságot!
- t: Segítségadás.
- T: Ezt a szót írjuk fel a táblára! Használd ezt a kifejezést! A jó barátságnak mi az alapja?
- t: A segítség a barátság alapja.
- T: Jól mondtad: segítségadás. Ez a legfontosabb jelle a barátságnak. Azt a pajtást vagy felnőttet, aki sokszor mutatja a barátjának ennek jelét, aki segíti a bajban levőt, segítőkész embernek hívjuk!
- T: Hogyan dolgozott Erika a csoportban? Hogy ítéli meg a csoportvezető.
- t: A Zsuzsi szerepét játszotta el. Egy kicsit halkan beszélt.
- T: Tudott a csoport Erikával együtt dolgozni?
- t: Igen.
- T: Miért?
- t: Mert szót fogadott a csoportvezetőnek. Jól el tudta mondani azt, amit Zsuzsinak kellett.
- T: Erika zárkózottabb természetű, a halk beszédén is ez látszik. Ha ti segítettek neki, jól megoldotta a feladatát. Így kell ezt tenni a mindennapi munkában is.

Nagyon ügyesek voltatok, jól dolgoztatok.

A 2., 3., 4. szituáció az első analógjára történt bemutatásra és elemzésre. A bemutatott szituációk elemzését a tanító két szempont alapján irányította. A tervezett nevelési feladat végrehajtását a pozitív emberi tulajdonság kiemelésével, tudatosításával biztosította. A kiválasztott peremtanuló helyét és tevékenységét a csoportban azért emelte ki, hogy kedvezőbbé tegye társas kapcsolatait az osztály többi tagjával. Azokat a tulajdonságjegyeket, amiért a többiek őket nem választották, tudatos pedagógiai tevékenységgel igyekezett gyengíteni vagy megszüntetni.

A 2., 3., 4. szituáció részletes lejegyzésétől helyhiány miatt kell eltekinteniünk.

- T: Mind a négy csoport ügyesen dolgozott. Segítettek az osztálynak felismerni azokat a tulajdonságokat, amelyek a gyerekek jó barátságát eredményezik. Mitől lettek barátok ezek a gyerekek?
- t: Attól, hogy segítették egymást, önzetlenek voltak.
- T: Segít a tábla képe a helyes kifejezések megtalálásában.
- t: Figyelmesek, megértők, jószívűek, együttérzőek, kedvesek voltak.
- (Az elemzések során a táblára a következő kifejezések kerültek: segítőkész, udvarias, figyelmes, megértő, jószívű, kedves.)
- T: Milyen emberi kapcsolat tulajdonságait soroltuk itt fel?
- t: A barát tulajdonságait.
- T: Jó emberi tulajdonságok, úgy is mondhatnánk, hogy pozitív emberi tulajdonságok. Mit mondhatunk, mi a jó barátság meghatározója?
- t: A jó tulajdonságok határozzák meg az emberek barátságát.
- T: Igen, és kell tudni kezdeményezni.
- T: Ez a négy gyerek, akit én ma kiválasztottam és nagyon figyeltem, miért tudott együtt dolgozni társaival.
- t: Jól megfigyelték a feladatot, és szépen eljátszották.
- t: Segítettünk neki.
- T: Helyes, most megkérdezem Zs., T., E., M.-át hogyan sikerült együtt működni a társaikkal?
- E: Mondták, hogy mit kell csinálnom, és azt csináltam.
- T: Kedvesek voltak hozzám.
- Zs: Engedték, hogy elmondjam én is, hogy-hogyan akarom.
- M: Meghallgattak.
- T: Igen, a csoportban együtt dolgozókat meg kell dicsérni azért, mert jó pártási kapcsolatot tudtak kialakítani egymással. Ezt a munkájuk eredménye is megmutatta.
- Az órának ebben a részében az elemzéseket lezárjuk, és a szituációkból kiemelt tulajdonságjegyeket általánosítják, vagyis kiterjesztik a fogalom terjedelmébe tartozó összes személyre. A gyerekek az életkori sajátosságukhoz szervezett, adekvát tapasztalatokat átélték. A tapasztalatokból kiemelt fogalmak normává alakítása történt meg a tudatosítással.
- T: Az előbb éppen olyan jelenetet láttunk, ahol a gyermekek összevesztek és kibékültek. Ez gyakran előfordul. Veletek előfordult ilyen?
- t: Igen... Igen...
- t: Mi legtöbbször játék közben veszünk össze. Mindig mást szeretnénk játszani. De aztán kibékülünk.
- t: Mi is így vagyunk Mónikával, hogy azt mondjuk örök harag, és nem bírjuk tovább, mindig kibékülünk.
- T: Nem szoktatok haraggal élni?
- t: Nem. Mindig kibékülünk.
- Itt egy spontán nevelési szituáció adódott, aminek megoldása a célok és feladatok megvalósítását segítette.
- T: Gondoljatok arra, amikor a barátokkal összevesztetek és kibékültetek. Az érzéseinket, gondolatainkat, hogyan tudjuk kifejezni?
- t: Írással és beszéddel.
- T: Mit mondasz, amikor kibékülsz?
- t: Ne haragudj rám, Marika!
- t: Felejsük el, amit mondtunk. Gyere játszani.
- T: Aki a hibát elköveti, mit mond?
- t: Beismerem, hogy én vagyok a hibás, elnézést kérek tőled.
- T: Értékes emberi tulajdonság az, ha valaki beismeri a hibáját. A beszéden kívül, hogyan lehet még kifejezni érzéseinket?
- t: Jelekkel.
- t: Arcunkkal, szemünkkel, mozdulatainkkal.
- T: A kibékülést milyen jelek fejezik ki?
- t: Pl.: ha mosolyogsz.
- t: Én akkor tudom, hogy kibékültünk, ha nem mérges a Beáta szemé nézése.
- T: Úgy mondjuk ezt: vidám a tekintete, barátságos az arckifejezése.
- T: Ezen az órán sok olyan tulajdonságot eleveztünk meg, ami a jóbarátság feltétele. Ezeket a tulajdonságokat mind felírtuk a táblára. Olvassátok el némán és gondoljatok arra, hogy ti melyik tulajdonsággal rendelkeztek!

Most önállóan dolgozunk. Erre a feladatlapra azokat a tulajdonságokat írjátok le, amelyekkel szeretnétek rendelkezni, de most még nincs meg bennetek egészen!

(A tanulók a feladatot önálló munkával végzik el.)

T: Otthon olvassom ezeket a tulajdonságokat. Figyelni foglak benneteket, s nyomon követem, hogy törekedtek-e ezeket kialakítani, és ha észreveszem, hogy valakinek sikerül, szólni fogok.

(Az óra befejező részében a tanulók órai munkáját értékeli a tanító, és az ott-honi feladatot jelöli ki.)

Az emberek közötti eligazodást elősegíti a (kommunikációs) és metakommunikációs jelek ismerete. A társas kapcsolatok kialakulását megkönnyíti, s a pedagógus erre való törekvését csak pozitívan értékelhetjük.

A tudatosult tapasztalat gyakoroltatására való törekvést jelzi az óra utolsó mondata: énkép – önértékelés – öntudat alakítása.

*

A tanítási óra egészében a tananyag, a tervezett nevelési feladat megvalósítását szolgálja.

A tanítási órák a gyermeki személyiségfejlesztés hathatós színterei, elsősorban azért, mert a kiválasztott tantervi anyag és nevelési célok, feladatok megvalósítására alkalmas eszköz.

Az új nevelési-oktatási terv minden eddigi tantervénél jobban biztosítja a tananyag eszközjellegét a nevelési cél elérésében.

Gyakorló pedagógusoknak a célok és feladatok körülhatárolásához, tisztán-, és rendszerbelátáshoz kell segítséget adni.

Pedagógiai szemléletünknek oly módon kell formálódni, hogy a nevelés és oktatás dialektikus viszonyát tudja gyakorlattá tenni.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- [1] *Ágoston György*: A pedagógia alapfogalmai és a nevelés célrendszere. TNK. AK. K. 1976.
- [2] *Kiss Gyula*: Tematikus tervezés és irányító tanmenet. Tanító 1980/8.
- [3] Általános iskolai nevelés és oktatás terve. OPI 1978.
- [4] *Bakonyi Pál*: Tanterv és képességfejlesztés. Köznevelés 1973/37.
- [5] *Ballér Endre*: Tantervelmélet és tantervi reform. Tankönyvkiadó Bp. 1978.
- [6] *Lénárd Ferenc*: Képességek fejlesztése a tanítási órán. TK Kiadó Bp. 1979.
- [7] *Nagy Sándor*: Iskola és képességfejlesztés. Pedagógiai Szemle 1974/4.
- [8] *Szakra József*: Közös gondunk a nevelés. Pedagógiai Szemle 1978/1.
- [9] *Szakra József*: Milyen úton járunk? Köznevelés 1978/1.

HERTELENDY LAJOSNÉ-SZEGEDI JÁNOS

Zalaegerszeg

Az antiszociális növendékek elhelyezésének és nevelésének problémái

Az utóbbi években növekvő társadalmi érdeklődés és elvárás mutatkozik a sérült személyiségű de veszélyeztetett fiatalok helyzetének, a fiatalok bűnözőknek, valamint az őket érintő pedagógiai munka hatékonyságának problémái iránt. Ez tükröződik a fiatalok bűnözéséről szóló 1964. évi kormányhatározatban is, amely elren-